

УДК 821.161.2

ЖАНРОВІ МОДИФІКАЦІЇ РОМАНУ МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ «ВІЧНИК»

Аліна Землянська, Ольга Чимиркова

*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького***Землянська Аліна, Чимиркова Ольга. Жанрові модифікації роману Мирослава Дочинця «Вічник».**

Метою статті є огляд жанрових особливостей роману М. Дочинця «Вічник». Це зумовлено тим, що на сьогодні більшість творів є синтетичним поєднанням жанрових матриць і отримують визначення узагальненим терміном «роман» за традицією, будучи радше зразками «романного мислення». Тож варто виробити матрицю аналізу художнього тексту з позицій жанрових ознак та в їх синтетичному поєднанні, що стало можливим у цій статті завдяки використанню в єдності історико-літературного, біографічного методів, критичного аналізу джерел тощо.

Доведено, що у творі яскраво представлені ознаки притчі та робінзонади. Такі особливості притчі, як алегоричність образів, філософський та повчальний характер оповіді, наявність героя, що є носієм дидактичного начала, орієнтація на духовність, притаманні й романові «Вічник», а саме тим його частинам, що виділені в тексті курсивом. При цьому зауважено, що моралізаторські сентенції є імманентними, природними в цьому романі і розкривають глибокий філософський зміст існування особистості.

Виявлено, що з робінзонадою твір поєднує особливий пригодницький сюжет, специфіка наративу від першої особи та глибока віра в незламність духу і перемогу розуму людини. Образ головного героя роману Андрія Ворона поданий у динаміці, як такий, що змінюється протягом усіх випробувань, набирається життєвої мудрості, вчиться існувати в лоні природи. Остання постає не лише тлом для подій твору, а й одним із головних образів у тексті.

Крім того, стрижневим компонентом твору виступає сповідальний характер оповіді, тим більше – автор власноруч дав підзаголовок своєму романові «Сповідь на перевалі духу». Однак жанрові ознаки сповіді як такі виражені нечітко, це радше інтонування, що створює ефект правдоподібності історії Андрія Ворона, наведеної у книзі письменником, викликає довіру до його дидактичних сентенцій. Наявність жанрових ознак сповіді, а також філософського роману, художньої біографії, книга-порадника та ін. дозволяють зараховувати його як до художніх текстів, так і до літератури non-fiction.

Ключові слова: жанрова парадигма, «романне мислення», притча, робінзонада, сповідь.

Землянская Алина, Чимиркова Ольга. Жанровые модификации романа Мирослава Дочинца «Вечник».

Целью статьи является обзор жанровых особенностей романа М. Дочинца «Вечник». Это обусловлено тем, что на сегодняшний день большинство произведений является синтетическим соединением жанровых матриц и получают определение обобщенным термином «роман» по традиции, будучи скорее образцами «романного мышления». Поэтому следует выработать матрицу анализа художественного текста с позиций жанровых признаков и в их синтетическом сочетании, что стало возможным в этой статье благодаря использованию в единстве историко-литературного, биографического методов, критического анализа источников и тому подобное.

Доказано, что в произведении ярко представлены признаки притчи и робинзонады. Такие особенности притчи, как аллегоричность образов, философский и поучительный характер повествования, наличие героя, который является носителем дидактического начала, ориентация на духовность, присущи и роману «Вечник», а именно тем его частям, которые выделены в тексте курсивом. При этом отмечено, что моралізаторские сентенции являются имманентными, естественными в этом романе и раскрывают глубокий философский смысл существования личности.

Виявлено, что с робинзонадой произведение объединяет особый приключенческий сюжет, специфика нарратива от первого лица и глубокая вера в несокрушимость духа и победу разума человека. Образ главного героя романа Андрія Ворона представлен в динамике, как изменяющийся на протяжении всех испытаний, набирается жизненной мудрости, учится существовать в лоне природы. Последняя возникает не только фоном для событий произведения, но и одним из главных образов в тексте.

Кроме того, стержневым компонентом произведения выступает исповедальный характер повествования, тем более – автор собственноручно дал подзаголовок своему роману «Исповедь на перевале духа». Однако жанровые признаки исповеди как такие выражены нечетко, это скорее интонирования, что создает эффект правдоподобия истории Андрія Ворона, приведенной в книге писателем, вызывает доверие к его дидактическим сентенциям. Наличие жанровых признаков исповеди, а также философского романа, художественной биографии, книга-советчика и др. позволяют причислять его как к художественным текстам, так и к литературе non-fiction.

Ключевые слова: жанровая парадигма, «романное мышление», притча, робинзонада, исповедь.

Zemlianska Alina, Chymirkova Olga. The Genre Modification of the Novel «Vichnyk» by Myroslav Dochynets.

The purpose of the article is an overview of the genre features of the novel «Vichnyk» by M. Dochynets. This is due to the fact that today most of the works are a synthetic combination of genre matrices and get the definition of the common term «novel» in tradition, being rather the examples of «novel thinking». Therefore, it is necessary to develop a matrix of analysis of art works from the standpoint of genre features and their synthetic combination, which became possible in this article due to the using of the unity of historical-literary, biographical methods, critical analysis of sources, etc.

It is proved that the novel by M. Dochynets clearly shows the signs of parable and Robinsonade. Such features of parable as the allegorical images, the philosophical and didactical character of the narrative, the presence of the hero, who

HUMANITARIAN PARADIGM

is the bearer of the didactic beginning, the orientation towards spirituality, that are also inherent to the novel «Vichnyk», especially to those parts that are highlighted in the text in italics. It is noticed that moralizing maxims are immanent, natural in this novel and reveal the deep philosophical meaning of the personality's being.

It was discovered that the genre of Robinsonade and the work by M. Dochnets are combined with a special adventure plot, the specifics first-person narrative and a deep belief in the invincibility of the spirit and the victory of the human mind. The image of the protagonist of the novel, Andrii Voron, is presented in a dynamics that changes during all trials, gets a vital wisdom and learns to exist in the bosom of nature. The nature is not only a background for the events of the novel, but also one of the main images of the text.

In addition, the core component of the work is the confessional nature of the narrative, especially since the author himself gave a subtitle to his novel «Confession on the Pass of the Spirit». However, the genre features of confession are not clearly expressed; it is rather intonation, which creates the effect of the believability of Andrii Vorona's story, given in the writer's book, which leads to the trust in his didactical maxims. Presence of genre signs of confession in the novel «Vichnyk», as well as ones of philosophical novel, artistic biography, book-adviser, etc. allow to enroll it both to artistic texts and to non-fiction literature.

Key words: genre paradigm, «novel thinking», parable, Robinsonade, confession.

Постановка проблеми, її актуальність для теорії і практики. Творчість М. Дочинця є помітним явищем у сучасному письменстві. Його постать відома як в Україні, так і за її межами. Твір «Вічник» від самої появи друком отримав схвальні відгуки науковців та літературних критиків, однак усі вони так і не дійшли чіткого висновку щодо жанрової природи цього художнього тексту, окрім умовного називання його романом, що на сьогодні є типовим явищем в літературному процесі. Справа в тому, що на сучасному етапі розвитку література спрямована на порушення канонів, відмову від класичних форм та має властивість до взаємодії різних видів мистецтва, стилів, жанрів. Подібні характеристики притаманні й романові М. Дочинця, тому визначення жанру твору і тлумачення його як літературної категорії є досить актуальним питанням у літературознавстві початку ХХІ ст. Глибокий аналіз жанрових ознак твору письменника розкриє шлях розуміння поетикальних особливостей багатьох сучасних художніх текстів – зразків «романного мислення» – в їх жанровій специфіці.

Аналіз літературних даних. Такі дослідники, як О. Гаврош, Т. Фасоля, зазначають те, що «Вічник» – трансформована робінзонада, оскільки описує пригоди людини серед природи [1; 9]. На те, що аналізований твір належить до роману-притчі, указують Т. Вергелес [5] та О. Щур [11, с. 3]. Вони відмічають спорідненість роману із творами П. Коельо, а саме – філософське ставлення до всього, що оточує, любов до життя, до природи. Критики вбачають також у художньому тексті М. Дочинця ознаки агіографічних жанрів, зокрема житійної літератури [9]. Проте жоден із дослідників не зупиняється на якійсь певній характеристиці, сприймаючи твір «Вічник» як типовий зразок сучасної прози, де модифіковані традиційні жанри утворюють своєрідну синтетичну єдність.

Мета та завдання. Мета статті полягає у визначенні особливостей жанрової парадигми

роману «Вічник» М. Дочинця. Це передбачає розгляд твору як зразку притчі та сучасного варіанту робінзонади, а також розкриття сповідального характеру художнього тексту як стрижневого компоненту його жанрової природи.

Методи дослідження. У статті в органічному поєднанні використано такі методи наукового пошуку, як історико-літературний, біографічний, критичного дослідження джерел, повільного прочитання, порівняльний тощо.

Результати дослідження. Твір М. Дочинця «Вічник» – одна із тих сучасних книг, в якій явно помітні трансформації романного жанру. Зокрема, однією із домінантних рис цього художнього тексту є притчовий характер, отже один із варіантів його жанрового визначення – роман-притча, адже зміст твору є своєрідним повчанням теперішнім і майбутнім поколінням читачів.

Так, у основу роману «Вічник» покладена розповідь про реального чоловіка – закарпатця Андрія Ворона. Він прожив 104 роки і за все своє життя подолав багато випробувань, що випали на його долю. Йому, Вічникові, одному з небагатьох поталанило вирватися з армії та вижити у важких умовах. Головний герой довгий час провів у Чорному лісі, далеко від людей, але навчився співіснувати з природою, розуміти її, і вона, навзаєм, зрозуміла його. Серед випробувань, які довелося витримати Андрієві Ворону, згадується й заслання на Колиму, і труднощі післявоєнного часу, і табори ГУЛАГу. Він вижив там, де всі помирили протягом року, але, незважаючи на все згадане, не втратив найбільшої цінності – духовної свободи. Як зазначає Ж. Куява, «цей дивовижної сили духу чоловік зміг піднятися над усіма режимами, які його знищували, над усіма земними принадами, яких не помічав і унікав» [7, с. 6]. Тобто, це деякою мірою біографічний роман, бо детально розповідає про життя конкретної особи – довгожителя Андрія Ворона. Але біографія закарпатського мудреця – лише певний стрижень, на якому тримається роман.

Перше, що привертає увагу під час читання книги М. Дочинця, – це виділені курсивом поради, як правильно жити в гармонії із собою, із природою та Богом. На те, що в романі людина органічно поєднується з природою, вказує літературознавець Г. Штонь: «Перед нами розгортається, набирає сили й переможної моці сага про Людину та Землю, які, що в джунглях, що в пустелі чи на Далекій Півночі, не є і не можуть бути взаємобайдужими. Більше того – вони, як живі істоти, прагнуть порозуміння, і те порозуміння практично скрізь знаходили і знаходять» [10, с. 3]. Більшість цих порад мають філософський та дидактичний характер і є зайвим свідченням, що в романі домінує притчовий характер, хоча при цьому оповідь часто переходить від алегорії до прямого повчання.

Притча як жанр виникла ще за часів християнства. Біблійні притчі наслідували, а їхня алегорія і дидактичний зміст сприймалися як загальнолюдські істини. За деякий час дидактизм притчі почав поєднуватися із моралізаторством, набувати філософського характеру, ціннісної орієнтації і навіть елементів фантастики. Починаючи з XVIII ст., і аж до початку XXI ст. текст притчі зближується з такими жанровими формами, як новела, оповідання, повість, роман, і зберігає при цьому власні жанрові ознаки. У сучасному літературознавстві під притчею розуміють «оповідний, алегорично-повчальний твір філософського, релігійного, морального змісту з двоскладовою композицією, в основі якої лежить приклад і його пояснення» [8, с. 320]. Тож головним для притчі є не змалювання, а вираження смислу.

Алегоричність образів – основна особливість притчі. Сама назва роману «Вічник» є алегоричною тому, що характеризується двоплановим художнім зображенням. З одного боку, Вічник – це довгожитель Андрій Ворон, якого так називали на Колимі. З іншого боку, Вічник – алегорія, що трактується як шлях до досконалості душі, до розуміння закону вічності: «Доки ми пам'ятаємо, доки нас пам'ятають – доти живе закон Вічності» [3, с. 285]. Таким чином, упродовж усього роману алегоричний образ Вічника є втіленням авторських роздумів над філософією життя та людською особистістю.

У притчі письменники зазвичай виражають свої морально-філософські думки, що часто бувають протилежними до загальноприйнятих суспільних уявлень. Так, М. Дочинець протягом усього роману висловлює власне бачення світу, людини та їх зв'язків: «Головне – відкрити для себе Природу і прийняти її в собі. Тоді тіло твоє буде обмінюватися енергією з тілом Природи, а розум черпати від Її розуму» [3, с. 265]. На думку письменника, щоб довго жити, потрібно бути

людиною: «Довговічність на землі – се вміння довгий час залишатися людяним» [3, с. 153]. Цей принцип гуманізму є лейтмотивом усього твору.

Вже із самого початку роману автор вводить вислів Х. Жибран: «Я – подих у Божому небі. Я – лист у Божому лісі» [3, с. 3]. Цим висловом він підкреслює провідну думку твору, адже головний герой, як той лист, своє життя провів на самоті серед природи, покладаючись на волю Божу. У найважчі хвилини свого життя Андрій Ворон звертається до Бога і не лише просить про допомогу, а й висловлює Йому вдячність: *Без молитви, як без одягу, я не виходжу з дому. Молитви мої короткі і зазвичай подячні і покайні. Але, буває, щось прошу для себе. Прошу потреби* [3, с. 276].

Після цього автор пропонує читачеві книгу мудрості життя. Розповідаючи про пригоди Ворона, письменник виводить назовні глибоко філософські думки повчального характеру. Кожна з них стосується подій, що відбуваються з головним героєм. Так, наприклад, сцена, коли Ворон уперше здобув нормальну їжу (рибу) і не міг нею насититись, супроводжується сентенцією: *«Людині, як птиці чи рибі, треба зовсім мало. Але ми повсякчас боїмося, що не наситимося. Боїмося, що не наповнимо своє чрево. І не боїмося, що душі наші порожні»* [3, с. 46]. Автор на прикладі протагоніста пояснює, як правильно жити. Таким чином, кожен сюжетний хід є своєрідною ілюстрацією до дидактичних сентенцій автора.

Однак у романі М. Дочинець подає не лише філософські поради, а й такі, що допоможуть у простих буденних справах: *«Мед кріпить серце. Якщо споживати його з кислим молоком чи садовою. Високий тиск також зіб'є мед з ягодами малини. А з соком цибулі мед слід заживати тим, у кого крихкі судини й склероз»* [3, с. 85]. Дані поради можна назвати, народними засобами лікування, які часом бувають дієвішими, ніж лікарські.

Окрім того, що письменник пропонує власні життєві спостереження чи поради старого Ворона, він у своїх повчаннях спирається також на Біблію. Існування в Богові, за його заповідями для митця – основа людського існування та співіснування. Деякі з порад можуть викликати в читача відчуття, ніби він справді відкрив Старий Завіт: *«Серце болить, коли обтяжене всяким непотребом. Не гріши! Не бреш! Не зраджуй! Не бійся! І не буде серце боліти»* [3, с. 264].

Щодо поетики притчі, то для неї характерна відсутність широких описів пейзажу, інтер'єру, що спостерігається й у романі М. Дочинця. Зокрема, змальовуючи чужі для головного героя гори, автор досить скупко відмічає основні їх

риси – *«предковичні й мовчазні, ніби застиглий у тиші камінь, з трав'яною пліщиною на тім'ї по закрайках убрані в ризи смерек»* [3, с. 125]. Окресливши таким чином незнайому місцевість, письменник більше уваги приділяє самому життєпису Андрія Ворона.

У романі як зразкові притчового жанру можна виділити також певні особливості творення образів-персонажів. Зокрема, більшість у притчі не мають зовнішніх прикмет, а їх портретна характеристика дуже бідна. Наприклад, автор подає відомості про сина одного з героїв твору, аптекаря, таким чином: *«Тут пан Джеордже тримав фармацію. Порядкував у ній син – бородатий, холодноокий черевань. Про таких кажуть: злоти – повні кости»* [3, с. 145]. Цим крилатим висловом письменник чітко підкреслює як зовнішні відмітні риси хлопця, так і його характер.

Обов'язковою у романі-притчі є наявність такого персонажа, суб'єкта, який буде слугувати прикладом для наслідування. Подібним у творі постає образ Вічника, що спонукає читачів замислитись над сенсом життя, духовними цінностями – такими, як добро, справедливість, вірність Богові, своєму народу та любов до рідної землі: *«Головне, що ми впали на свою землю, очима до свого неба. І нікуди і ніколи ми звідси не рушимо. Бо лежимо тут не кістями, а серцем. Бо ліпше своє лико, ніж чужий ремінь»* [3, с. 8]. Вічник постає у романі носієм дидактичного начала. Його повчальність полягає, насамперед, у великодушності: герой витерпів муки у таборах та після цього не втратив своєї духовності, а навпаки, вдосконалив її любов'ю і терпінням. На його життєвому шляху зустрічалося багато людей – усі вони були різні, і в кожного Вічник чогось навчився. Головне те, що вчився він не лише для себе: свої знання передавав іншим і завжди допомагав тим, хто потребував цього: *«І склав сокровенну низанку диво-продуктів, які раджу всім для спожитку»* [3, с. 264].

Перебуваючи у лісі, Андрій Ворон не втрачає людської подобу, не нарікає на Бога, а відважно приймає виклик долі й учиться співіснувати з природою. Він ніколи не прагне більшого, ніж йому потрібно, а радіє з того, що має. Але найбільше, що вражає, – це любов до життя, до всього живого. Вічник – це той образ, який учить, як жити в мирі та злагоді з іншими людьми, виживати серед диких лісів, цінувати близьких людей та любити навіть тих, хто на це не заслуговує, адже перед Богом всі створіння рівні.

Як зазначає О. Колодій, ефективним засобом творення роману-притчі є хронотоп [6, с. 3]. Часопросторові характеристики надають текстові ознак вічності завдяки безперервному зв'язку минулого, теперішнього й майбутнього. Тож у

притчі можуть органічно переплітатись декілька часових та просторових вимірів. Подібна ознака характеризує й роман «Вічник», у якому поєднуються часи біографічний та історичний (розповіді про дитинство й родичів Ворона). Автор розповідає про перебування героя в лісі, й у той же час використовує прийом ретроспекції, коли герой згадує своє дитинство, розповідає про своє походження. І так упродовж усього роману.

Ураховуючи алегоричність оповіді та її дидактичний зміст більшість із дослідників твору вказують на подібність книги до роману Д. Дефо «Робінзон Крузо», зразку просвітницької літератури, що оспівувала велич Людини в єднанні з природою. Ця схожість простежується на рівні окремих епізодів, головних героїв, проблематиці, особливостей оповідної манери тощо. Так, наприклад, Ж. Куява зазначає, що головний герой роману – «непоборний сміливець, волею долі «покинутий людьми, замкнений у кам'яній коморі Природи», витримав довготривале відлюдництво, як Робінзон Крузо, у Чорному лісі» [7, с. 6]. А дослідник О. Гаврош у своїй статті «Синьйор Робінзон» говорить, що у романі М. Дочинця розпочинається «справжня робінзонада ХХ ст.» [1, с. 11]. І хоча тема мандрів і виживання у неприродному середовищі властива більшості пригодницьких творів, усе ж доцільно говорити про роман українського письменника як варіацію жанру, започаткованого Д. Дефо.

Сам термін «робінзонада» позначає твори в літературі, які змальовують життя, пригоди і виробництво відособлених особистостей поза суспільством. В їх сюжетній основі покладена «ситуація ізоляції людини на острові» [8, с. 435]. Великого поширення жанр робінзонади набув у XVIII–XIX ст., після виходу відомого роману «Робінзон Крузо», автором якого був Д. Дефо. Однак тексти, в яких зображується особистість, відокремлена від суспільства, присутні ще в біблійних переказах та давньогрецькій літературі. Письменники ХХ ст. дещо розширюють значення робінзонади і використовують її для постановки важливих соціальних, політичних, психологічних та філософських проблем. До таких митців належить і М. Дочинець, який в образі головного героя та історії його життя втілює безліч філософських ідей.

Однією з основних рис, які вказують на те, що «Вічник» належить до робінзонади, є правдоподібність сюжету. Адже прототипом головного героя є знахар Андрій Ворон, з яким М. Дочинець особисто зустрічався і зробив деякі записи про життя довгожителя в лісі та в таборах. Вічник, утікши з мадярського полону, потрапив до Чорного лісу, де й розпочинається робінзонада. Початок перебування в лісі для

протагоніста був дуже важкий: він харчувався сосновими шишками, диким шавлем та буковими жолудями. *«Що я міг тут настарати для їдла? В торішньому листі нашамрав жменю букових жолудів, що вже кільчилися хвостиками ростків»* [3, с. 23], – розповідає Ворон. І лише через деякий час персонаж настільки при звичаївся до природних умов, що почав засолювати й навіть коптити рибу. Не маючи жодних засобів для існування, Вічник побудував житло з каміння та глини, а також зробив різні меблі: *«Пацьорками тяглися дні і ночі мого затворництва. Розросталося й обійстя. Мав я піч, лежанку, увиту пруттям, мав посуд, якісь припаси їди»* [3, с. 55]. Усе це він зумів виготовити завдяки наполегливій праці, вірі в Бога та чистоті розуму. Саме утвердження думки, що розум та праця є головними, характерне й для роману «Робінзон Крузо», головний герой якого навчився з розумом використовувати підручні речі, а також багато працював: *«Все це вимагало від мене важкої і впертої праці, але іншого виходу не було»* [2, с. 112]. Думка, що лише в праці людина досягне успіху, простежується протягом усього роману «Вічник». Таким чином, М. Дочинець на прикладі протагоніста довів, що людина – це сильна духом особистість, у неї великі можливості вижити в природних умовах, потрібно лише вірити в Бога, в себе і працювати, як робив Андрій Ворон: *«Все довкола горіло, і я горів у роботі. Наповнений по вінця роботою, день мій тривав, як вічність»* [3, с. 123].

Розповідь у творі ведеться від першої особи, у формі щоденника, і це дає змогу краще зрозуміти головного героя і пережити з ним усі його пригоди. Подібна форма художнього тексту також демонструє, як змінюються протягом певного часу і Вічник, і його світогляд. Сам автор наголошував, що його твір це не роман: *«Це – сповідь великої душі»* [3, с. 2]. Тобто, сповідь у формі щоденника, яку використовують більшість письменників, що працюють у жанрі робінзонади. Адже від першої особи ведеться й оповідь у романі Д. Дефо.

Для твору-робінзонади характерним є також змалювання героя, який навчає, служить прикладом для наслідування. Уже зазначалось, що протагоніст М. Дочинця є саме таким, що втілює у собі безліч якостей, актуальних у наш час. Вічник сильний духом, волелюбний та працелюбний, учить мислити й керуватися розумом у будь-яких життєвих ситуаціях. На його пригодницькому шляху зустрічається багато людей різних національностей, але до всіх він проявляє свою любов та повагу, і головне – завжди допомагає, як не справою, то добрим словом.

Досить цікавим є те, що героями багатьох робінзонад є пересічні люди, а не відомі особистості. Так, М. Дочинець у одному з інтерв'ю зазначає, що головний герой у романі «Вічник» – «хлопчик-копилець із закарпатської глибинки» [4]. Цим автор підкреслює, що Андрій Ворон – звичайна людина, як і більшість його читачів, але наділена душею і розумом. Головний герой виріс без батька, його виховували дідусь та бабуся, яка з дитинства прищепила йому любов до всього живого та навчила допомагати іншим, не чекаючи на винагороду. Протягом усього сторічного життя Вічник зберігає свою душевну теплоту, бо знає, що колись Бог віддячить за всі добрі справи.

Образ Вічника завжди активний та поданий у розвитку, що також притаманне й романові Д. Дефо, й іншим робінзонадам. Його динаміка полягає не лише в навичках використовувати природні матеріали з користю, адже з часом Вічник навчився багатьох ремесел, яких до того не знав, а й у вмінні оцінювати себе, своє життя та оточуючий світ. Сам герой навіть протягом короткого часу бачить у собі зміни, тим більше на схилі столітнього життя: *«Перемінився за півроку і я – помалу скидав із себе шкарлуцу страхів та забобонів. Я вчився дивитися і видіти, слухати і чути, що є далеко не одне й теж»* [3, с. 120].

Іншою особливістю робінзонади є природа, що стає не лише тлом, на якому розгортаються події – письменник надає їй другу головну роль після самого Вічника, адже саме природа завжди є його спільником, допомагає йому вижити. Природа та її дари вчать протагоніста, а разом із ним і читачів, мудрості, допомагає відкрити себе та свої вміння: *«Простий, але такий довершений докрузний світ відкривав мені свою науку. Розглядаючи лускату рибину в руці, я вгадав, як крити свою кучу»* [3, с. 68]. Автор демонструє, що природа вчить людей не лише вмінню користуватися її дарами, а й допомагає досягнути філософію життя.

Говорячи про природу як живий організм, митець підтверджує філософську думку, що всі люди походять із природи та складаються з її компонентів: *«Всі ми вийшли з води. З води живемо, водою хрестимося. Вода очищає наші душі й омиває кости. Кожний із нас – то жива крапелька води, що є земною і небесною водночас»* [3, с. 13]. Тому обов'язок кожного – навчитися гармонізувати з природою, відчувати її, а також любити й шанувати, як головний герой роману.

Можна паралельно виділити ще кілька жанрових визначень до твору: це й філософський роман, художня біографія, сповідь, і книга-порадник, що дозволяють зараховувати його як до художніх текстів, так і до літератури поп-

fiction. Зокрема, те, що в основі жанрової парадигми роману закладено власне сповідальний характер, підтверджує наявність підзаголовку до твору «Сповідь на перевалі духу». Перед дослідниками постає питання про функціональне призначення згаданого підзаголовку: чи то автор справді хотів у такий спосіб підкреслити своє бачення жанру твору, чи просто зробив натяк, що сповідальність тут виступає просто як тип оповіді, адже на обкладинці книги подано такі слова: «Читай і не суди – бо сповіді душі не судять» [3]. У творі дійсно наявні деякі жанрові особливості сповідальної літератури: зв'язок із релігією; розповідь-монолог; герой, крізь призму світобачення якого сприймаються й інші події у творі, однак цих ознак замало, щоб стверджувати, що цей роман – різновид сповіді. Йдеться про особливе інтонування, специфічну побудову оповіді, де у процесі змалювання життєвих пригод головного героя розкриваються також його найсокровенніші таємниці, складові духовного світу. Тож можна стверджувати, що всі згадані визначення, радше, доповнюють попередні версії та розширюють їх.

Висновки. Твір М. Дочинця «Вічник» виявляє свій поліжанровий характер, будучи не

Література

1. Гаврош О. «Вічник»: Син'юр Робінзон [Рец. на кн.: Дочинець М. Вічник. Сповідь на перевалі духу. – Мукачєво: Карпатська вежа, 2011. – 284 с.] / О. Гаврош. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2012/02/06/synjor-robinzon/>. – Сайт «Літакцент».
2. Дефо Д. Робінзон Крузо: [роман] / Д. Дефо. – К.: Країна мрій, 2009. – 269 с.
3. Дочинець М. Вічник. Сповідь на перевалі духу: [роман] / М. Дочинець. – Мукачєво: Карпатська вежа, 2011. – 284 с.
4. Дочинець М. «Знайти камінь терпіння, перейти поле смирення, прийти до ріки Вічності...»: [інтерв'ю з укр. письм. М. Дочинцем / запитувала В. Кречко]: [Електронний ресурс] / М. Дочинець. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/book/2013/11/7/142513>
5. Дочинець М. «Я – зачарована людина, що сумує за недосяжним»: [інтерв'ю з укр. письм. М. Дочинцем / розмовляла Т. Вергелес]: [Електронний ресурс] / М. Дочинець. – Режим доступу: <http://zik.ua/ua/news/2012/02/24/335751>
6. Колодій О.І. Притча і притчевість в українській прозі 70–80-х років ХХ ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук: спец. 10.01.06. «Теорія літератури» / О.І. Колодій. – К., 2000. – 16 с.
7. Куява Ж. «Вічник»: На прийомі у цілителя [Рец. на кн.: Вічник. Сповідь на перевалі духу / М. Дочинець] / Ж. Куява. – Режим доступу: <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2013/04/01/192413.html>
8. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. – Чернівці: Золоті литаври,

стільки романом у традиційному розумінні, скільки зразком «романного мислення». Одне із жанрових визначень твору – роман-притча. Йому притаманна моралізаторська оповідь із філософським змістом, який чітко виділено в тексті курсивом. Цей дидактизм не вимушений – він органічно випливає з-поміж рядків. Текст роману не лише розкриває історію життя сторічного мудреця, а й знайомить читачів з основами життя, допомагає пізнати, на чому тримається світ і людина в ньому.

Роман також побудований за законами жанру робінзонади з метою змалювати життєвий шлях людини. Саме така форма надала письменникові можливість розкрити глибокий філософський зміст твору та у вигляді щоденника донести його до читачів, зробити легко зрозумілим. Через пригоди протагоніста автор зміг зобразити провідні якості людської особистості, головна з яких – незламність духу.

Таким чином, роман М. Дочинця «Вічник» є типовим зразком сучасної модифікації традиційних жанрів, викликаної глобалізацією мислення людини початку ХХІ ст., а також масштабністю і глибиною подій, що вимагають свого відтворення в мистецтві слова.

References

1. Gavroš O. «Vičnik»: Sin'jor Robinzon [Rec. na kn.: Dočinec' M. Vičnik. Spovid' na perevali duhu. – Mukačevo: Karpats'ka veža, 2011. – 284 s.] / O. Gavroš. – Režim dostupu: <http://litakcent.com/2012/02/06/synjor-robinzon/>. – Sajt «Litakcent».
2. Defo D. Robinzon Kruzo: [roman] / D. Defo. – K.: Kraїna mrij, 2009. – 269 s.
3. Dočinec' M. Vičnik. Spovid' na perevali duhu: [roman] / M. Dočinec'. – Mukačevo: Karpats'ka veža, 2011. – 284 s.
4. Dočinec' M. «Znajti kamīn' terpinnā, perejti pole smirennā, prijti do riki Vičnosti...»: [interv'ū z ukr. pis'm. M. Dočincem / zapituvala V. Krečko]: [Elektronnij resurs] / M. Dočinec'. – Režim dostupu: <http://life.pravda.com.ua/book/2013/11/7/142513>
5. Dočinec' M. «Ā – začarovana lūdina, šo sumuē za nedosažnim»: [interv'ū z ukr. pis'm. M. Dočincem / rozmovlāla T. Vergeles]: [Elektronnij resurs] / M. Dočinec'. – Režim dostupu: <http://zik.ua/ua/news/2012/02/24/335751>
6. Kolodij O.Ī. Pritča i pritčevist' v ukraїns'kij prozi 70–80-h rokiv HH st.: avtoref. dis. na zdobuttā nauk. stup. kand. filol. nauk: spec. 10.01.06. «Teoriā literaturi» / O.Ī. Kolodij. – K., 2000. – 16 s.
7. Kuāva Ź. «Vičnik»: Na prijomi u cilitelā [Rec. na kn.: Vičnik. Spovid' na perevali duhu / M. Dočinec'] / Ź. Kuāva. – Režim dostupu: <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2013/04/01/192413.html>
8. Leksikon zagal'nogo ta porivnāl'nogo literaturoznavstva. – Černivci: Zoloti litavri, 2001. – 636 s.
9. Fasolā T. Voronāča mudrišt' vid Miroslava Dočincā: [Elektronnij resurs] / T. Fasolā. – Režim dostupu:

2001. – 636 с.
9. Фасоля Т. Вороняча мудрість від Мирослава Дочинця : [Електронний ресурс] / Т. Фасоля. – Режим доступу : <http://litakcent.com/2013/02/20/voronjacha-mudrist-vid-myroslava-dochyncja>. – Сайт «Літакцент».
 10. Штонь Г. Бути у слові собою / Г. Штонь // Українська літературна газета. – 2012. – № 4 (62). – С. 3.
 11. Щур О. Український Коельйо: Мирослав Дочинець зумів угадати запити типового читача / О. Щур // Тиждень ua. – 2012. – # 9. – С. 3

Відомості про автора:**Землянська Аліна Вікторівна**

uzunkoleva@ukr.net

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь, Запорізька обл.,
72312, Україна

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5231-9262>**Чимиркова Ольга Іванівна**

olgawhite060@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь, Запорізька обл.,
72312, Україна

Information about the author:**Zemlianska Alina Viktorivna**

uzunkoleva@ukr.net

Bogdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University,
20 Hetmanska Street, Melitopol, Zaporizhya region,
72312, Ukraine.

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5231-9262>**Chymyrkova Olga Ivanivna**

olgawhite060@gmail.com

Bogdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University,
20 Hetmanska Street, Melitopol, Zaporizhya region,
72312, Ukraine